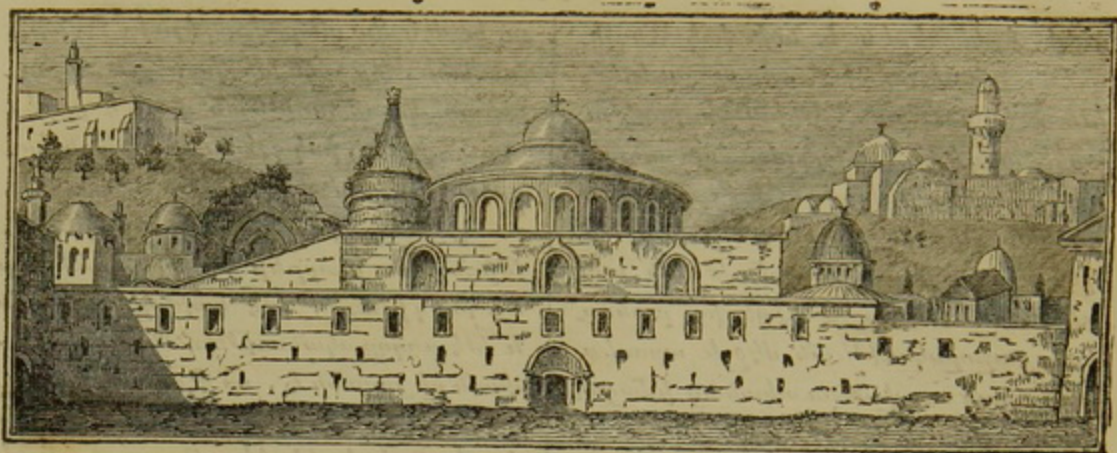

ՏԱՍՆԵՐԱՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 4.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԱՊՐԷՆ 30
1875.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ Ի ԶՈՒՒՑԵՐԻՍՊ

ՈՒՍՈՒՄՆ յօրտառորիչ է Զուի. ցերիւյ մէջ և մեծամեծ զոհողութիւններ կը լինին ուսման համար: Զուի ցերիւյ, հիւսիսային Ամերիկայի հետ, այն երկիրներէն մին է, ուր կրթութիւնն բարոյական, քաղաքական եւ վաճառականական խիստ աշխատեալ եւ զգալի արդիւնքներ յառաջ կը բերէ: Զուիցերիա, բոլոր ժողովրդեան մէջ լոյս և գիտութիւն ծաւալելով, կարող կը լինի հանրաժարական դրութեամբ յառաջագիմել և ամեն տեսակ աղտաւթեան կկրտառութիւն համաձայ.

նեցնել հանրական քուէարկութեան սկզբունքին հետ, մինչդեռ ուրիշ երկիրներու մէջ անհնարին կը կարծեն այս համաձայնութիւնն: Զուիցերիա ոչնաւատորմիղ ունի, և ոչ նաւահան գիտ: Յոար երկիրներէ բերքեր փոխադրելու համար, որոյ կարօտութիւն ունի, մեծամեծ ծախքեր կանէ: Զուիցերիա ոչ երկաթ ունի, եւ ոչ հանքածուխ, որք անհրաժեշտ կարելոր են արդեան ճարտարութեան և արուեստից օժանդակութեան համար, և սակայն Զուիցերիոյ արտաքին վաճառականութիւնն համեմատելով բընական թուոյն հետ, շատ բարձր է:

(*) Հարունակութիւն, տես թիւ 3.

ուրիշ երկիրներէն և նոյն իսկ Անգլիայէն : Ի՞նչ է արդեօք այս առաւելութեան պատճառն : Ինչո՞վ կը յաղթանակէ արդեօք Զուիցերիա այս տնտեսագիտութեան մրցման մէջ, մինչդեռ այսքան արքեւքներ ունի : Ո՞ւր է արդեօք սոյն յառաջագիմութեան աղբիւրն , եթէ ոչ Զուիցերիոյ բանուրաց յաջողութեան մէջ և արուեստաւորաց ու վաճառականաց խմայական զարգացման մէջ : Լոյս և գիտութիւնք ամեն ժողովուրդէ կարող են այսպէս բարձրացնել :

Զուիցերիոյ մէջ կրթութիւնն պարտաւորիչ է ամեն տեղ, բաց ՚ի երեք փոքրիկ նահանգներէն , ուր առաջ անդէտք կը բնակէին : Տուգանքի եւ բանտարկութեան չենթարկուելու համար՝ ծնողք պարտաւորուած են կամ դպրոց զնկել իրենց զաւակներն և կամ ուսումն տալ ընտանեաց մէջ : Թէ՛ այսպէս և թէ՛ այնպէս , պարտաւոր են դպրոցական տուբքն միշտ վճարել : Բալ նահանգի մէջ դպրոց յաճախելու հասակն է 6-12 տարին , իսկ ուրիշ նահանգաց մէջ 6-15 տարին : Եթէ մանուկներն սահմանեալ կրթութիւնն ստացած չեն , արուեստագիտական նահանգներու արուեստանոցներու մէջ ամենեւին չեն ընդունուիր : Արուեստանոցներու մեջ բանող 9364 մանուկներէն հազիւ թէ 335 ն տասն երկու տարեկանէն պակաս ընին : Նահանգական վարչութիւնն և նահանգի բոլոր հասարակութիւնն իրար աջակցելով՝ նախնական դպրոցի պէտքերն կը հոգան : Երբ հասարակութիւնն շատ աղքատ է , նպաստ կընդունի նահանգական վարչութեան , մանաւանդ երբ պէտք ունի արտաքոյ կարգի ծախուց նոր շէնքեր շինելու և կամ հիւններն մեծցնելու համար : Ամեն նահանգներ կը մասնակցին այս գործին , մարդաբա-

լուսի մէկ ֆռանգ վճարելով : Պէտք է խմանալ , որ սոյն մի ֆռանգն Տէրութեան միջամտութեան մասն է իբրեւ յաւելում , իսկ գլխաւոր ծախքն հասարակութեան վերայ է :

Եկեղեցւոյ և դպրոցի յարաբերութիւններն տարբեր են իւրաքանչիւր նահանգի մէջ , թէ կաթոլիկութեան և թէ բողոքականութեան նկատմամբ . վասն զի յայտնի է , որ Զուիցերիոյ բնակիչներէն մի մասն բողոքական են և մի մասն կաթոլիկ : Բաց յայտմանէ յայտնի է , որ Տէրութեան ընդհանուր սահմանադրութենէն զատ իւրաքանչիւր նահանգներ ունին յատուկ իրենց վերաբերեալ սահմանադրական օրէնքներ :

Ապրիլնիցէլ նահանգի սահմանադրութիւնն կը տրամադրէ , որ աւետարանական կրօնն (բողոքականութիւնն) նոյն երկրի կրօնն է : Բացարձակապէս պատուիրուած է բողոքականներուն , որ կանոնաւորապէս ներկայ գտնուին աստուածային պաշտաման , հաղորդուին սուրբ խորհրդոյն և արժանապէս տօնեն թէ՛ կիւրակիներն եւ թէ՛ միւս տօներն : Սոյն օրերուն մէջ կը դադրին ամեն աշխատանքներ , որ կարող են խափան ընել հոգեւոր շինութեան և խոնգարել կրօնական ծառայութիւնն : « Հասարակային կրթութեամբ մանկուկն կը ընին բարի քրիստոնեայք և հայրենեաց օգտակար քաղաքացիք » :

Սէն-Գալ նահանգի սահմանադրութիւնն կ'առէ .

« Իւրաքանչիւր զաւանուութեան եկեղեցական վարչութիւնք պարտին հոգալ կրօնական ուսման պէտքերն » :

« Տէրութեան Խորհրդարանն պարտի մի Արթութեան Խորհուրդ ունենալ իրեն հրամանին տակ , վեց կաթոլիկ և հինգ աւետարանական անդամ

ներէ բաղկացեալ ։

« Կրօնք ուսուցանողներն պէտք է , որ ընտրուին իւրաքանչիւր կրօնի եկեղեցական վարչութիւնէն ։

Թիւրքիոյն նահանգի սահմանադրութեան համեմատ երկու Եկեղեցական Խորհուրդներ կան , կաթողիկէ եւ բողոքական , յորոց իւրաքանչիւրն կը հսկէ մանուկներուն աւանդուած կրօնական ուսման ։

Բերն նահանգի սահմանադրութիւնն կը տրամադրէ , որ ամենեւին օտար կրօնական մարմին չը հաստատուի նոյն նահանգին մէջ , եւ ոչ որ կրօնք չ'ուսուցանէ առանց Մեծ Խորհրդոյ հրամանին ։ Գրեթէ այսպէս են Պալ-Կադիպանի եւ Ժընեւի սահմանադրական տրամադրութիւններն ։

Յիւրիխ նահանգի սահմանադրութիւնն կը տրամադրէ օրէնք մի ծրագրել , որով վարդապետական կրօնական կամ բարոյական կրօնական ուսումն վերցուի նախնական կամ միջին դպրոցներէն ։ Այլ սորա փոխարէն ուսուցիչն պարտաւոր է ժողովրդի բարոյական եւ մտաւորական կեանքէն խրատներ քաղել եւ յորդորական ձեւով ուսուցանել աշակերտներուն ։ Բայց այս օրէնքն տակաւին ընդունուած չէ ։

Վերջապէս Նեիլատելի սահմանադրութիւնն կը յայտարարէ .

« Կրօնական ուսումն պէտք է կրթութեան ուրիշ մասունքներէն որոշ աւանդուի » ։

Իսկ Վոդ նահանգի սահմանադրութիւնն կասէ .

« Ուսումն պէտք է համաձայն լինի սկզբնայն քրիստոնէութեան եւ հանրավարութեան » ։

Զուիցերիոյ մէջ նախնական կրթութիւնն կ'ամփոփէ այն ամեն տարրական գիտութիւններն , որոնք ուրիշ երկիրներու մէջ կ'աւանդուին ։ Բայց

Զուիցերիական կրթութիւնն այս առաւելութիւնն ունի , որ մանկան միշտաւոր զօրութեան հետ կը ջանան զարգացնել նաեւ մարմնաւոր ոյժն ու զօրութիւնն ։ Զուիցերիական կրթութիւնն չը բաւականար միայն յիշողութիւնն հրահանգելով , այլ կը հրահագէ միտքն ու բանականութիւնն , եւ մանաւանդ բազմաթիւ գործնական տեղեկութիւններ կը տայ աշակերտաց մշակութեան , շինական փոքրիկ արուեստից եւ ընտանեկան տնտեսութեան վերայ ։ Ինչպէս Զուիցերիոյ , նոյնպէս եւ Գերմանիոյ մէջ այն կարծիքն չը կայ , որ ուսուցիչն լաւ գրել կարգալէն զատ ուրիշ բան պիտի չ'իմանայ ։ Ուսուցիչն սովորաբար մի կրթեալ մարդ է , յարգ եւ պատիւ ունի չինին մէջ , անկախ , լիովին վարձատրուած , մինչդեռ Զուիցերիոյ մէջ քաղաքական պաշտօնաւորներու թշաւն չափաւոր է ։ Ուսուցիչն լիովին ուսած է բնական գիտութեանց , բուսաբանութեան , տարրալուծութեան , բնագիտութեան եւ գիւղական կամ անդական տնտեսութեան սկզբնական տարերքն ։ Սոյն ուսումն խոր եւ կենդանի կերպով տը պաւորուած է նորա մէջ , վասն զի ուսած է գործնական կերպիւ , առաջի աչաց ունելով թէ պատրաստի ժողովածոյք իւրաքանչիւր ուսման ճիւղին կատարմաբ եւ թէ նոյն իսկ բնութիւն զննելով ։ Սոյն կենդանի եւ գործնական գիտութեան ուսուցիչն կը հաղորդէ աշակերտաց նոյն կենդանի ձեւով ։ Մարմնոյ ոյժն զարգացնելու եւ զօրացնելու համար , կան մարմնամարդիկ կրթութիւններ , յորմէ հին Յունաստանն սքանչելի օգուտներ կը քաղէր ։ Շատ դպրոցներու մէջ կ'ուսուցանեն նաեւ զինաշարժութիւն ։ Քաղաքներու մէջ մանուկներն զինուորական յատուկ խումբեր կը կազմեն եւ զինուորական կարգադրութեամբ

հրացանի և թնդանօթի կրթութեան
կր վարժին, մարդեր եւ ընթանցքներ
կը կատարեն և տարին մի անգամ պա-
տերազմի դաշտն կ'ենեն : Այսպէս
կը յարատեւեն, կը տարածուին և կը
կատարելագործուին այն պատերազ-
մական սովորութիւններն, որոնք ազ-
գային յատուկ բնութորութիւն դառ-
նալով, կը մեծցնեն Զուիցերիոյ զին-
ուորական համբաւն, կը վստահացնեն
իւր զօրաց վերայ, և երկրի պաշտպա-
նութեան համար, փոխանակ ուրիշ եր-
կիրներու նման 10—15 ֆուսնգ վճա-
րելու մարդագլուխ, միմիայն 1½ ֆը-
ւանգ կը վճարեն :

(Շարունակելի :)

ԿՐԿՆԱՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

Այն ինչ Ս. Զատիկի երկուշաբթի
օրն Ս. Աթոռոյս միաբանութիւնն Ս.
Յակովբեանց հրաշակաւոյց Տաճարին
մէջ սրտուշարժ հանդէս կը կատարէր,
եւ վայելուչ շքեղութեամբ թափօր
կը դառնար, ուր ոչ միայն ներկայ է-
ին հաղարուոր հայազգի ուխտաւոր-
ներ, այլ և քաղաքի մէջ գտնուած
բոլոր Քրիստոնեայ ազգերէն մեծ բազ-
մութիւն, եւ այն ինչ Ս. Աթոռոյս
զանգակն կը հնչէր Սիմօնի բարձրու-
թենէն, նոյն միջոցին կը հնչէին նաեւ
քաղաքէն արտաքոյ տեղւոյս Ռուսաց
վանուց մեծ և փոքր զանգակներն :

Ամենայն սբ զարմացած ինքնին կը
հարցնէր՝ արդեօք ի՞նչ պէտք է լինի
Ռուսաց այս արտաքոյ կարգի զանգա-

կահարութեան գորդոյցի պատճառն .
վասն զի ոչ հանդէս ունէին նոքա նոյն
օրն և ոչ զանգակահարութեան տ-
ռիթ :

Ռուսաց եկեղեցին խուռն բազմու-
թիւն կը դիմէր և նորսրինակ տեսու-
րան մի կ'երեւէր . ոչ միայն Ռուս վար-
դապետաց, քահանայից և հիւպատո-
սարանի պաշտօնէից, այլ և բոլոր Ռուս
ուխտաւորաց դիմաց վերայ աննկա-
րագրելի ուրախութիւն կը փայլէր :

Զարմանալի էր այս խնդութեան
շարժառիթն, վսեմ՝ նպատակն, նոր
գործն, հիանալի տեսարանն, մեծ՝
հանդէսն, նորահնար՝ գիւտն, և սքան-
չելի՝ արարողութիւնն :

Ռուսաց եկեղեցւոյն մէջ մկրտու-
թեան դրոշմի արարողութիւնն կը կա-
տարուէր :

Ո՞վ էր արդեօք մկրտուողն . թա-
գաւորազուն մանուկ մի, իշխանազուն
զաւակ մի, նորադարձ հեթանոս մի :

Մկրտուողն էր Մողգոլցի երեսուն
և հինգ տարեկան Սիմօն անուամբ մօ-
րուբաւոր հայ երախայն, որ իւր նախ-
կին մկրտութիւնն ուրանալով՝ հեթա-
նոսաբար նոր քրիստոնէութեան կրդի-
մէր . մկրտիչն էր Ռուս վարդապետն,
կնքամայրն էր Վրացի ճավճալադէ-
իշխանուհին, հանդիսատեսն՝ Ռուս
ուխտաւորաց ողորմուկ բազմութիւնն,
որ խաչակնքել միայն գիտէ, և սոյնպի-
սի կրկնամկրտութեան կամ կրկնադը-
րոշմի հանդէսներով այնպէս համոզ-
ուած է, իբր թէ արտաքոյ Ռուսիոյ
Կոյսերապետական եկեղեցւոյն չը կայ
մկրտութիւն :

Բոլոր ո՞վ է Սիմօնն և ի՞նչ է իւր
պատմութիւնն :

Սիմօնն երեք տարի առաջ Ս. Ա-
թոռու ուխտի գալով և վերադառնալ
չը կամեւով՝ արարողական եղաւ Պատ-
րիարքարանի պարախլին և Պատրիար-